

Dansk persondataret

BENT OLE GRAM MORTENSEN (RED.)

Dansk persondataret

ExTuto
PUBLISHING
www.extuto.com

Bent Ole Gram Mortensen (red.), Carina Risvig Hamer, Daniel Hartfield-Traun, Lisa Hjerrild, Kent Kristensen, Jesper Kruse Markvart, Helene Arensbak Mørk, Jesper Løffler Nielsen, Ayo Næsborg-Andersen, Sten Schaumburg-Müller, Christian Højer Schjøler, Peter Starup, Jøren Ullits & Frederik Waage

Dansk persondataret

Første udgave, første oplag

Denne bog er udgivet i januar 2020 af EX TUTO PUBLISHING A/S. Grafisk tilrettelæggelse og sats af MERE.INFO A/S, som har anvendt LibreOffice/Linux samt skrifterne Baskerville Original og Cronos designet af henholdsvis FRANTIŠEK ŠTORM i 2000 og ROBERT SLIMBACH i 1996. JAN TRZASKOWSKI har stået for forlagsredaktion og TOVE MØGELVANG-HANSEN har været ansvarlig for korrekturlæsning. Bogen er trykt på Munken Pure 100 g/m² af NARAYANA PRESS, der ligger på Gyllingnæs syd for Odder. Indbindingen er udført af BUCHBINDEREI S.R. BÜGE GMBH i Celle. Bogen er fagfællebedømt.

Ex Tuto A/S er medlem af Forening for Boghaandværk, og vi støtter bæredygtig skovforvaltning ved at anvende FSC-certificeret papir.

Copyright © 2020 the editor and the authors

Printed in Denmark 2020

ISBN 978-87-420-0033-5

Ex Tuto Publishing A/S

Toldbodgade 55, 1.

DK-1253 København K

www.extuto.com

Udgivet med støtte fra

dreyersfond

Kapitelloversigt

DEL I: GENERELLE SPØRGSMÅL	1
1. Fra registerlov til databeskyttelsesforordning <i>Bent Ole Gram Mortensen</i>	3
2. Den centrale lovgivning på databeskyttelsesområdet <i>Peter Starup</i>	19
3. Hvornår er der tale om en personoplysning, og hvornår er det behandling af en sådan? <i>Sten Schaumburg-Müller</i>	29
4. Nærmere om persondatarettens dækning <i>Sten Schaumburg-Müller</i>	41
5. De overordnede principper for databehandling <i>Ayo Næsborg-Andersen</i>	55
6. Oplysningskategorier og behandlingsbetingelser <i>Sten Schaumburg-Müller</i>	75
7. Ytrings- og informationsfrihed <i>Sten Schaumburg-Müller</i>	117
8. Personbilleder <i>Sten Schaumburg-Müller</i>	127
9. Ansvarlighed og dokumentation <i>Jesper Løffler Nielsen & Helene Arensbak Mørk</i>	169
10. Ansvarssubjekter og aftaleregulering <i>Jesper Løffler Nielsen & Helene Arensbak Mørk</i>	177

11. Databeskyttelsesrådgiveren	191
<i>Lisa Hjerrild</i>	
12. Krav om konsekvensanalyse	203
<i>Lisa Hjerrild</i>	
13. De registreredes rettigheder	213
<i>Jøren Ullits, Ayo Næsborg-Andersen & Kent Kristensen</i>	
14. Sikkerhed og håndtering af databrud	229
<i>Daniel Hartfield-Traun</i>	
15. Tredjelandsoverførsler	255
<i>Jesper Løffler Nielsen & Helene Arensbak Mørk</i>	
16. Tilsynsmyndigheder og sanktioner	269
<i>Carina Risvig Hamer</i>	
DEL II: UDVALGTE RETSOMRÅDER	281
17. Persondatarettens anvendelse på forskningsprojekter	283
<i>Kent Kristensen & Jøren Ullits</i>	
18. Statistik	301
<i>Ayo Næsborg-Andersen</i>	
19. Behandlingen af personoplysninger ved domstolene	309
<i>Frederik Waage</i>	
20. Persondatabehandling i journalistisk øjemed	321
<i>Jøren Ullits & Sten Schaumburg-Müller</i>	
21. Kunstnerisk, litterær og akademisk virksomhed	343
<i>Sten Schaumburg-Müller</i>	
22. Markedsføring og personoplysninger	349
<i>Bent Ole Gram Mortensen</i>	
23. Forsyningsvirksomheder	367
<i>Bent Ole Gram Mortensen & Lisa Hjerrild</i>	
24. Geodata	377
<i>Lisa Hjerrild</i>	

25. Konkurrenceret	385
<i>Peter Starup & Jesper Kruse Markvart</i>	
26. Sundhedslovens behandlingsregler	429
<i>Kent Kristensen & Jøren Ullits</i>	
27. Forvaltningens samkøring af borgerdata	443
<i>Jøren Ullits</i>	
28. HR og persondataret	453
<i>Christian Højer Schjøler</i>	
Bibliografi	481
Stikordsregister	495

Kapitel 18

Statistik

Ayo Næsborg-Andersen

18.1. Indledning

Generelt må man kun bruge oplysninger til det formål, som de er indsamlet til. Det følger af databeskyttelsesforordningens (GDPRs) artikel 5, stk. 1, litra b, som indeholder et formålsbestemthedsprincip (se kapitel 5). Hvis dette princip stod alene, ville det betyde, at man aldrig kunne lave statistik på personoplysninger, der ikke var indsamlet til statistiske formål. Det ville gøre de fleste kvalitetsudviklingsprogrammer ulovlige og i øvrigt gøre adskillige statistikere arbejdsløse. Imidlertid indeholder forordningens formålsbestemthedsprincip en generel undtagelse, som gør, at man gerne må bruge oplysninger til statistik, selv om de er indsamlet til et helt andet formål. Derfor er det vigtigt, at man *for det første* ved, hvad GDPR betragter som statistik, og *for det andet* ved, hvilke betingelser der gælder for brug af personoplysninger til statistik. Det vil dette kapitel redegøre nærmere for.

18.2. Definition af “statistik”

Selve begrebet “statistik” er ikke direkte defineret i forordningen. Det tætteste, man kommer på en definition, er, at et statistisk formål, ifølge præambelens betragtning 162, er “enhver indsamling og behandlingen af personoplysninger, der er nødvendig for statistiske undersøgelser eller frembringelse af statistiske resultater.” Betragtningen siger intet

om, hvad en statistisk undersøgelse, eller et statistisk resultat, er, og definitionen er derfor ret intetsigende.

Når GDPR ikke indeholder en klar definition af begrebet statistik, er det nærliggende at kigge på andre retskilder, for at se om man kan komme begrebet nærmere. Europarådets konvention nr. 108 er på mange måder forgængeren til forordningen. I konventionens artikel 8 beskrives den registreredes rettigheder, og artikel 9 nævner statistik som en af de mulige undtagelser fra disse rettigheder. Det er den eneste gang, statistik bliver nævnt i konventionen. I den tilhørende forklarende rapport uddybes begrebet statistik kun lidt, idet forklaringen til artikel 9 nævner, at data brugt til statistik kun må præsenteres i aggregeret form, uden personlige identifikatorer.¹ Konventionen er netop blevet opdateret, og i den moderniserede udgave optræder statistik hele to gange – den ene gang i artikel 11 om de registreredes rettigheder, som også beskrevet i den oprindelige version, og derudover i artikel 5, hvor den samme undtagelse fra formålsbestemthed som i forordningen nu er beskrevet. Den forklarende rapport til den moderniserede konvention har en lidt mere uddybende beskrivelse af statistik, og især statistiske formål i betragtning 50. Først og fremmest understreges det, at betingelsen for, at formålsbestemthedsbetingelsen kan undviges for statistik og forskning, er, at der er sat andre sikkerhedsforanstaltninger i værk. Derudover må behandlingen ikke føre til, at informationerne bruges til beslutninger, der vedrører specifikke individer. En statistisk undersøgelse defineres i betragtningen som en undersøgelse, der har som mål at analysere og karakterisere masse- og kollektive fænomener i en udvalgt population.

Det tætteste, man kan komme på en endelig definition, er derfor, at statistik skal have som formål at analysere og karakterisere massefænomener og kollektive fænomener i en udvalgt population på et aggregeret niveau. Dette kan udledes fra Europarådets konvention nr. 108 (omtalt i petitaafsnittet).

1. European Council 1981.

18.3. Hvornår må man bruge personoplysninger til statistik?

Der er grundlæggende to situationer, hvor oplysninger må bruges til statistik. Den første er personoplysninger, der er anonymiserede, og den anden er ikke-anonymiserede personoplysninger. Man skal tage forskellige forholdsregler i de to situationer, hvorfor de vil blive diskuteret hver for sig i det følgende.

18.3.1. Anonymiserede personoplysninger

I det omfang man kan anonymisere personoplysninger, må de selvfølgelig altid bruges til statistik. Hvis oplysningerne er anonymiserede, bliver de nemlig ikke betragtet som personoplysninger længere og er dermed ikke omfattet af forordningens regler.²

Man skal være meget opmærksom på, at det er svært at anonymisere personoplysninger fuldstændigt, især hvis de ikke er aggregerede på et tilstrækkeligt højt niveau. Når man skal vurdere, om en personoplysning er anonymiseret, skal man især overveje, hvor nemt det vil være at identificere de personer, som oplysningerne handler om. I overvejelserne skal bl.a. indgå, hvilke teknologier der kan bruges til at re-identificere oplysningerne, og hvor nemt tilgængelige disse teknologier er. Man skal i den forbindelse også overveje, hvor hurtigt oplysningerne kan gøres personhenførbare, og hvilke omkostninger det vil have for de personer, der kunne tænkes at ville gøre dette.

Et eksempel på oplysninger, der ikke umiddelbart synes at være personoplysninger, er registreringen af rotteforekomster. Rotter er i sagens natur ikke omfattet af forordningen, da de ikke betragtes som personer. Hvis forekomsten af rotter registreres på gps-koordinater, kan disse imidlertid konverteres til adresser ganske simpelt ved at indtaste koordinaterne i f.eks. google maps. Dermed har man pludselig viden om, hvorvidt naboen har rotter i kælderen, hvilket må betragtes som en personoplysning. Offentliggøres rotteforekomsterne ned på gps-niveau, vil der altså være tale om personoplysninger, hvorimod en offentliggørelse på distrikts- eller kommuneniveau sandsynligvis vil være tilstrækkeligt aggregerede til, at der er tale om anonyme oplysninger.

2. Forordningens præambelbetragtning nr. 26.

Det er vigtigt at understrege, at det ikke er en betingelse, at man med sikkerhed ved, at oplysningerne er rigtige, for at de betragtes som personoplysninger. Det essentielle er, om oplysningerne med en vis sandsynlighed kan knyttes til en bestemt person, ikke hvorvidt oplysningerne er verificerbare. Dette understreges af, at forordningens betragtning 26 siger, at den gælder “enhver information om en identificeret eller identificerbar fysisk person”, uden at diskutere, hvorvidt oplysningerne skal være sande eller ej.

Derfor er der også tale om personoplysninger, hvis man har sammenkørt andre oplysninger for derigennem at skaffe nye oplysninger om personer. F.eks. kan man sammenkøre statistikker om folks færden i et byrum og derigennem muligvis kortlægge enkeltpersoners ruter. I det øjeblik man relativt nemt kan identificere disse enkeltpersoner, med en vis sandsynlighed for, at det er de rigtige personer, der er identificerede, vil der være tale om personoplysninger.

Har man foretaget disse overvejelser og er nået frem til, at der reelt er tale om anonymiserede personoplysninger, er der som sagt frit slag for at bruge dem til statistik.

18.3.2. Ikke-anonymiserede personoplysninger

Betingelsen for, at man må bruge personoplysninger til statistik, er, groft sagt, at det ikke må få direkte konsekvenser for de personer, hvis oplysninger indgår i statistikken. Resultatet af de statistiske undersøgelser må altså ikke bruges til at træffe beslutninger, som får individuel betydning for de enkeltpersoner, som oplysningerne handler om. Eller sagt på en anden måde må resultatet af de statistiske undersøgelser ikke føres tilbage til de enkeltpersoner, hvis oplysninger er blevet brugt.

Hvis man bruger personoplysninger til at lave en statistikmodel for, hvornår børn er såkaldt “særligt udsatte” – f.eks. ved at sammenkøre oplysninger om fravær fra undervisning, manglende besøg hos skoletandplejen og forældrenes indtægt – må man ikke bagefter tage statistikken og pege direkte på de børn, som lå lavest i resultaterne. I stedet kan man f.eks. bruge resultatet af en sådan statistik til at udpege distrikter, hvor der er brug for en særlig indsats, fordi der er mange udsatte børn i dem. Vil man bruge statistikken direkte til at træffe afgørelser om, hvilke familier der skal have tilbud om hjælp, vil det kræve særskilt hjemmel, jf. f.eks. databeskyttelseslovens § 5, stk. 3.

Betingelsen om, at oplysninger, der er brugt til statistik, ikke må genbruges til andre formål, går igen i både forordningens præambel 162 og den danske databeskyttelseslov § 10, stk. 2. Det vil sige, at hvis først en oplysning er brugt til statistik, må den ikke senere føres tilbage til andre formål, ligesom statistikken ikke i sig selv må få direkte konsekvenser for de enkelte involverede.

Der findes en enkelt undtagelse fra denne ensrettethed. I databeskyttelseslovens § 10, stk. 5, er der nemlig åbnet mulighed for, at en minister kan lave en bekendtgørelse, hvorefter man kan føre resultaterne af statistik og/eller forskning tilbage til enkeltpersoner. Det kræver dog, at det sker af hensyn til den registreredes vitale interesser. Dette kunne f.eks. være, hvis en statistisk samkøring af helbredsoplysninger afslører, at visse enkeltpersoner har højrisiko for en bestemt sygdom, som nemt kan behandles, hvis den fanges tidligt i forløbet. Her vil en sådan bekendtgørelse kunne give mulighed for, at statistikeren eller forskeren kontakter enkeltpersonerne med disse oplysninger.

18.4. Hvilke forholdsregler skal man tage?

Når man vælger at bruge personoplysninger til statistik, er der en række forholdsregler, man skal tage, for at sikre de registreredes rettigheder, og i øvrigt overholde forordningens regler.

For det første skal man overholde princippet om formålsbestemtthed (kapitel 5), idet man skal *definere formålet* med statistikken, inden man laver den. Derudover skal man også bruge formålet til at definere, hvilke oplysninger der skal indgå i den statistiske undersøgelse. Det gør det også muligt at overholde *dataminimeringsprincippet* (kapitel 5), idet man ikke må bruge flere oplysninger end dem, der faktisk er relevante og nødvendige for at kunne opnå formålet.

Tæt beslægtet med dataminimeringsprincippet er princippet om *opbevaringsbegrænsning* i artikel 5, stk. 1, litra e, også kaldet tidsbegrænsningsprincippet. Princippet tilsiger, at man ikke må opbevare oplysninger i en form, hvor de registrerede kan identificeres i længere tid end nødvendigt i relation til det, der er formålet med at behandle oplysningerne. Bestemmelsen siger samtidig, at oplysninger, som kun bruges til statistik eller forskning, må opbevares i længere tidsrum, under forudsætning af, at der implementeres “passende tekniske og organisatoriske

foranstaltninger” for at sikre den registreredes rettigheder og frihedsrettigheder.

Selv om der altså er en lempeligere regulering for oplysninger, der bruges til statistik og forskning, er det ikke ensbetydende med, at disse oplysninger uden videre må opbevares uendeligt. Den dataansvarlige skal altid overveje, hvor længe og hvordan oplysningerne skal opbevares. Samtidig skal den dataansvarlige overveje, hvordan de registrerede kan blive påvirket af, at data er opbevaret så længe og søge at minimere påvirkningen, f.eks. gennem sikkerhedsforanstaltninger.

Derfor skal den dataansvarlige også overveje, hvilke garantier der er nødvendige for at beskytte de registreredes rettigheder. Forordningen peger selv på pseudonymisering som en foranstaltning, der ofte kan være relevant, men nævner også, at det sandsynligvis ikke er den eneste relevante foranstaltning.³ Generelt gælder det, at jo større de potentielle konsekvenser for de registrerede er, desto større krav stilles der til garantierne. Er der f.eks. tale om følsomme oplysninger, og en stor mængde af oplysninger, vil kravene alt andet lige være større, end hvis statistikken kun involverer få oplysninger, og disse ikke kan betegnes som særligt beskyttelsesværdige (se også kapitel 14 om foranstaltninger).

I en sag fra 2017 kritiserede Datatilsynet, at den dataansvarlige ikke havde indført tilstrækkelig logning af, hvem der havde adgang til personoplysninger, der blev brugt til statistik. Derudover blev det kritiseret, at oplysningerne ikke var tilstrækkeligt pseudonymiserede eller krypterede.⁴

Endelig skal man som dataansvarlig også overveje, hvordan man sikrer, at oplysningerne ikke føres tilbage til andre former for behandling. Er der f.eks. tale om oplysninger fra patientjournaler, kan det være nødvendigt at lave en opsplittning imellem de originale journaler og de oplysninger, der bruges til statistik, så statistikerens ikke skal tilbage til journalerne for at finde oplysningerne, og de, der har adgang til journalerne, ikke også igennem disse har adgang til de statistiske undersøgelser.

3. GDPR betragtning nr. 28.

4. Datatilsynets afgørelse af 18. april 2017 vedrørende Logning i forbindelse med statistikproduktionen hos KORA, j.nr. 2015-632-0142.

Det skal dog understreges her, at resultaterne af statistiske undersøgelser gerne må benyttes til yderligere forskning. I sådanne tilfælde gælder reglerne for forskning selvfølgelig for den efterfølgende behandling til disse formål (se kapitel 17).

18.5. De registreredes rettigheder

De registreredes rettigheder skal, som hovedregel, også overholdes, når deres oplysninger bruges til statistik. Der er dog i forordningen indført flere undtagelser fra den registreredes rettigheder i forbindelse med statistik. Disse er de samme som dem, der gælder for forskning, og derfor henvises der til kapitel 17 for yderligere uddybning. Det er dog vigtigt at understrege, at hvis man vil gøre brug af undtagelserne, skal man kunne godtgøre, at opfyldelsen af de registreredes rettigheder vil være uforholdsmæssigt krævende eller alvorligt hindrende for udførelsen af de statistiske undersøgelser.

Før man må fravige oplysningspligten i GDPR artikel 14, skal den dataansvarlige f.eks. kunne godtgøre, at oplysningspligten vil være uforholdsmæssigt krævende at opfylde. Kravet er skærpet ved fravigelse af registreredes ret til sletning, indsigt, berigtigelse og begrænsning. Her skal den dataansvarlige kunne godtgøre, at den pågældende rettighed udgør en alvorlig hindring for undersøgelsen. Det vil i mange tilfælde være svært at argumentere for, at f.eks. sletning af en enkelt persons oplysninger for alvor vil gøre en statistisk undersøgelse vanskelig at gennemføre. Derfor bør den dataansvarlige alvorligt overveje, hvordan de registreredes rettigheder kan opfyldes, og have argumenterne klar, hvis man vil benytte sig af undtagelserne.

18.6. Afsluttende kommentarer

Som beskrevet ovenover er der generelt vide rammer for, hvornår man må bruge personoplysninger til statistik. Betingelsen for dette er dog, at man overholder de grundlæggende principper for databehandling, deriblandt især, at man ikke bruger oplysningerne på en måde, der får uforudsete konsekvenser for de registrerede.